

УДК 005.57-057.212:332.1

Коваленко Ю.О.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту
Індустріального інституту

Донецького національного технічного університету

РОЛЬ І МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

У статті розглянуто основні методологічні підходи щодо поняття «інформаційний менеджмент», історія розвитку практики інформаційного менеджменту. Автором досліджено питання можливості створення регіональної системи інформаційного управління, яка буде спрямована на задоволення інформаційних потреб під час реалізації проектів ефективного використання регіональних ресурсів, якісне управління соціально-економічними процесами в регіоні.

Ключові слова: інформаційний ресурс, регіональні інформаційні ресурси, науково-технічний прогрес, фактор виробництва, регіональний інформаційний менеджмент.

Коваленко Ю.А. РОЛЬ И МЕСТО ИНФОРМАЦИОННОГО МЕНЕДЖМЕНТА В СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РЕГИОНА

В статье рассмотрены основные методологические подходы к понятию «информационный менеджмент», история развития практики информационного менеджмента. Автором исследованы вопросы возможности создания региональной системы информационного управления, которая будет направлена на удовлетворение информационных потребностей при реализации проектов эффективного использования региональных ресурсов, качественное управление социально-экономическими процессами в регионе.

Ключевые слова: информационный ресурс, региональные информационные ресурсы, научно-технический прогресс, фактор производства, региональный информационный менеджмент.

Kovalenko Yu.O. THE ROLE AND PLACE OF INFORMATION MANAGEMENT IN THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE REGION

The article describes the main methodological approaches to the concept of «information management», the history of the development of the practice of information management. The authors investigated the possibility of establishing a regional information management system, which will focus on meeting the information needs in projects of efficient use of regional resources, quality management of socio-economic processes in the region.

Keywords: information resource, regional information resources, scientific-technical progress, factor of production, regional information management.

Постановка проблеми. Сучасний період у світовому просторі характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій та інформатизації систем управління. Практика регіонального управління в Україні свідчить про недостатній рівень інформатизації та впровадження нових прогресивних інформаційних технологій, інформаційної підтримки в системі прийняття управлінських рішень. Це стримує процес становлення і розвитку регіонів та держави загалом, перешкоджає формуванню ефективної інфраструктури управління.

Однією з причин слабого рівня інформатизації регіонального управління є недостатня методологічна підтримка методів і підходів, що розроблені в системі управління інформаційними ресурсами. Крім того, процес упровадження передових інформаційних технологій у сферу адміністративного управління стримує слабкий рівень організації інформаційних потоків, збору, обробки, збереження і представлення інформації. Способи та методи формалізації інформації, які існують у сучасній теорії управління, не завжди можуть бути застосовні в системі регіонального управління соціально-економічними процесами. Водночас значну роль у регіональному управлінні відіграє інформаційний обмін, що формує в конкретному географічному регіоні визначений інформаційний простір, у межах якого всі суб'єкти господарювання виконують свої інформаційні функції.

Отже, дослідження принципів і методів упровадження сучасних інформаційних технологій в системі регіонального управління є сьогодні актуальним питанням.

В економічній теорії та теорії управління будь-який економічний об'єкт розглядається як система. Управління – найважливіша функція, без якої не може здійснюватись ніяка цілеспрямована діяльність економічного об'єкта. Процес управління пов'язаний з обміном інформацією між елементами системи, обміном інформацією між системою та її оточенням, з отриманням інформації про стан системи на момент часу, про відхилення від заданих параметрів системи та ін. Іншими словами, в системі управління завжди присутній інформаційний компонент, який включає в себе об'єкт управління, орган управління, інформацію про управлінський процес та ін.

Розвиток теорії управління дає змогу розглянути нові самостійні галузі управління, пов'язані з управлінням інформаційними ресурсами, процесами опрацювання інформації, упровадженням і використанням інформаційних технологій в діяльності підприємств і організацій. Циркуляція інформації між елементами системи, між системою загалом і навколишнім середовищем є обов'язковим атрибутом управління у будь-якій сфері діяльності. Саме завдяки інформаційним процесам система здатна здійснювати цілеспрямовану взаємодію із зовнішнім середовищем, координувати відносини власних компонентів, спрямовувати їх рух до заданої мети.

Серед багатьох різновидів менеджменту (стратегічний, фінансовий, ризиковий та ін.) інформаційний менеджмент посідає особливе місце як такий, що забезпечує організацію та управління інформаційними потоками [1, с. 5].

Як і кожна наука, інформаційний менеджмент має свою історію, яка одночасно є історією людства загалом.

Інформаційний менеджмент як галузь знаходиться на стадії свого розвитку. Унаслідок цього в науковій літературі використовується різна термінологія, по-різному трактуються завдання та функції інформаційного менеджменту, що потребує подальшої систематизації теоретичних досліджень у цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній літературі існують різні інтерпретації поняття «інформаційний менеджмент». Деякі фахівці пов'язують це поняття із внутрішньофірмовим управлінням, опрацюванням даних. Іншими він порівнюється з комунікаційними та інформаційними процесами. Такий підхід більш близький до такого розуміння менеджменту, коли основна увага приділяється вивченню, структуризації і використанню інформаційних ресурсів.

Інформаційний менеджмент як економічна категорія розглядається як у зарубіжній, так і у вітчизняній науці. Значного розвитку теорія інформаційного менеджменту набула наприкінці XIX ст. у Німеччині. Про це свідчать праці Д. Дачена, Х. Хубера, Й. Хергета, Й. Хентце та ін. Більшість концепцій і підходів до інформаційного управління визначена російськими та українськими вченими. Серед них можна відзначити С. Грінберга, Л. Калініну, Н. Кушнарєнко, Ю. Крупського, В. Мельника, М. Аттинджера та ін.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження:

- здійснення методологічного дослідження поняття «інформаційний менеджмент»;
- здійснення дослідження практики розвитку інформаційного менеджменту як наукової категорії;
- чітке визначення місця інформаційного менеджменту як засобу підвищення ефективності управління соціально-економічними процесами в регіоні;
- дослідження питання можливості створення регіональної системи інформаційного управління, яка буде спрямована на задоволення інформаційних потреб під час реалізації проектів ефективного використання регіональних ресурсів, якісне управління соціально-економічними процесами в регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток теорії і практики інформаційного управління потребує звернення до проблематики розвитку наук

інформаційно-комунікаційного циклу, і насамперед він пов'язаний з розвитком інформатики.

Термін «інформаційний менеджмент» можна поширити на проблему управління будь-якою структурою, тобто підприємством, організацією, державою, регіоном. Основні підходи щодо розуміння інформаційного менеджменту наведені у таблиці 1.

З 1960-х років почався перший етап розвитку інформаційного менеджменту. На цьому етапі відбулося становлення інформаційного менеджменту. Почалося виникнення перших теоретичних і практичних основ традиційного менеджменту і перших формалізованих систем корпоративного управління. Формування менеджменту організації стало неможливим без визначення стійких каналів і режимів управлінської інформації, що вимагало застосування нових методів щодо регулювання інформаційних ресурсів, доступу до них, збереження та обробки.

Другий етап розвитку (1970-1980 рр.) характеризується появою теоретико-методологічних основ інформаційного менеджменту, його інституціалізацією в результаті розвитку наук інформаційно-комунікаційного циклу, інформатики як фундаментальної основи процесів інформатизації та інформаційно-комунікаційної діяльності, інтеграції комп'ютерних технологій.

Протягом кількох десятиліть основні напрями інформаційного менеджменту були пов'язані з технологічними інноваціями, що формують інформаційну інфраструктуру. Поетапно в діяльність організації почали «вбудовуватись» ЕОМ, програмні засоби різної функціональної спрямованості, генерувалися бази даних.

Відбувалось інтенсивне провадження комп'ютерних технологій у виробничу та управлінську діяльність із застосуванням методів аналізу, прогнозування, моделювання на основі програмних продуктів.

Наступний етап (кінець 1980-х років) був пов'язаний із формуванням автоматизованих робочих місць як функціональних комплексів, що включають необхідні для здійснення конкретних посадових обов'язків апаратні засоби та інформаційні технології.

Сучасний етап розвитку інформаційного менеджменту пов'язаний з Концепцією інтегрованого інформаційного менеджменту (М. Аттинджер). Цей етап характеризується такими ознаками, як:

- 1) стратегічна і тактична орієнтація управлінських зусиль на всі інформаційні явища, що фор-

Таблиця 1

Концепції інформаційного менеджменту

Автор	Визначення поняття «інформаційний менеджмент»	Спрямувания сутнісного наповнення
Е. Мейсон, В. Стайбік	Процес планування, організації, підбору кадрів, управління, координації різних видів інформаційної діяльності та контролю за ними, включаючи означення інформаційних послуг, систем і форматів із метою досягнення цілей організації [2]	Основи інформаційного менеджменту
П. Шолтіс	Метод організації інформації та інформаційної технології з метою задоволення потреб організації через оптимізацію використання інформації, мінімізацію витрат і чіткий розподіл обов'язків [3]	Інформаційний менеджмент
Мінкіна В.А. [4]	Інформаційний менеджмент розуміється як розроблення і реалізація внутрішньої і зовнішньої комунікативної політики організації, причому мета діяльності в цій галузі відокремлюється від ІТ-менеджменту – управління впровадженням і використанням інформаційних технологій.	От информационного обеспечения к информационному управлению
Ільганаєва В.А., Давидова І.А. [5]	Інформаційний менеджмент визначається як прикладна адміністративно-орієнтована технологія управління інформаційними ресурсами	Управління інформацією як предмет викладання
Матвієнко О.В. [6]	Інформаційний менеджмент на основі інтеграції з ІТ-менеджментом є складником поліфункціонального напрямку організації інформаційної системи – менеджменту інформаційних систем	Менеджмент інформаційних систем і його місце в галузі сучасного управління

мують внутрішнє інформаційне середовище організації (техніки, технології, персонал, ресурси, процеси тощо), розуміння їх системності та комплексності;

2) формування нових внутрішніх інформаційно-управлінських каналів – локальних корпоративних мереж як інформаційних моделей організаційної структури, як внутрішнього віртуального середовища організації;

3) виокремлення в організаційній структурі організації спеціальних підрозділів і співробітників, яким делегуються функції управління інформаційними процесами та інформаційно-технологічне забезпечення бізнес-процесів (при цьому змінюється роль ІТ-менеджерів у загальній системі управління компанії, зокрема, посилюється їх участь у прийнятті стратегічних рішень);

4) включення рівня корпоративної інформатизації у сферу уваги вартісного аналізу організації [7, с. 34].

Інформаційний менеджмент регіонального розвитку повинен бути спрямований на «управління інформаційними ресурсами регіону на основі життєвого циклу інформації (створення, збирання, збереження, пошук, аналіз, передача, використання інформації) із застосуванням засобів ІКТ, мережевих технологій та їх раціонального використання, а також процеси аналізу, організації та координації регіональних інформаційних потоків і масивів даних у системі інформаційного забезпечення управління [7, с. 57].

Ефективність регіональної політики соціально-економічного розвитку регіону залежить від своєчасності, достовірності, повноти та об'єктивності інформації, яка поступає, оперативності її обробки та генерування в систему прийняття управлінських рішень. Ці процеси являють собою систему інформаційного забезпечення механізму управління із сучасними пріоритетами розвитку, методами, принципами управління, які ґрунтуються на результатах науково-технічного, інформаційного розвитку, методами і способами накопичення та обробки інформації. Тобто необхідним є створення інформаційної системи регіонального управління, яка б забезпечувала процес управління регіону якісною та своєчасною інформацією під час прийняття управлінських рішень.

Інформаційна система регіонального управління повинна мати забезпечуючу і функціональну частину.

Функціональна частина завжди пов'язана з виробничою системою і фактично є моделлю системи управління конкретним об'єктом.

Забезпечуюча частина повинна складатися з інформаційного, технічного, математичного, програмного, методичного, організаційного, лінгвістичного забезпечення та правового забезпечення.

Інформаційне забезпечення – сукупність проєктних рішень щодо розміщення обсягів інформації, методології побудови баз даних, створення форм організації інформації (єдиної системи класифікації і кодування інформації, уніфікованих систем документації, схем інформаційних потоків).

Технічне забезпечення – комплекс технічних засобів, призначених для роботи інформаційної системи, а також відповідна документація на ці засоби і технологічні процеси.

Математичне забезпечення – сукупність математичних методів, моделей, алгоритмів обробки інформації, використовуваних під час вирішення завдань та прийняття управлінських рішень.

Програмне забезпечення – сукупність програм для реалізації цілей і завдань інформаційної сис-

теми, нормального функціонування комплексу технічних засобів.

Методичне та організаційне забезпечення – сукупність методів, засобів і документів, що регламентують взаємодії персоналу інформаційної системи з технічними засобами і між собою у процесі розроблення й експлуатації інформаційної системи.

Правове забезпечення – сукупність правових норм, що регламентують створення, юридичний статус і експлуатацію інформаційних систем.

Система інформаційного менеджменту регіонального розвитку повинна відповідати таким цілям, як:

- створення і розвиток регіональної інформаційної системи;
- підвищення конкурентоспроможності регіону;
- створення додаткових робочих місць;
- розв'язання економічних і соціальних проблем на основі використання ІКТ.

Сучасний ринок передбачає економічну відособленість регіонів, розвиток регіонального відтворення, суть якого зводиться до забезпечення потреб населення на території, використовуючи її виробничий потенціал. Це передбачає формування єдиної ефективної просторової структури економіки країни за дотримання балансу інтересів усіх господарюючих регіональних суб'єктів.

Створення єдиного економічного простору, в межах якого функціонує національна економіка, можливе за наявності сприятливих політичних, економічних, соціальних та інших факторів. Однак переважно в регіонах України продовжується спад виробництва, зростання безробіття, падіння життєвого рівня населення. Одним із головних показників, які визначають рівень соціально-економічного розвитку регіонів країни, є валовий регіональний продукт (ВРП) на одну особу. Найбільша питома вага в країні за показником ВРП виробляється у м. Києві – 109 402 грн, на другому місці за значенням цього показника – Дніпропетровський регіон (46 333 грн). На подальших місцях – Київська (39 988 грн), Полтавська (39 962 грн), Донецька (37 830 грн) і Харківська (31 128 грн) області, Чернівецька (15 154 грн), Тернопільська (16 819 грн), Рівненська (19 003 грн) і Херсонська (19 311 грн) області [8].

Вирішення цієї проблеми можливе за допомогою створення єдиної інформаційної системи регіонального менеджменту, яка організує накопичення і оперування якісною інформацією під час прийняття управлінських рішень. Функціонування такої системи повинне бути спрямоване на якісне управління соціально-економічними процесами в інтересах досягнення стійкості, самодостатності, забезпечення нормальних умов життєдіяльності населення регіону. Створення та подальша реалізація такої системи повинні здійснюватися з урахуванням сучасних вимог та техніко-технологічних можливостей на основі наявних засобів обробки, зберігання та надання інформації, інформаційних технологій та ін.

Інформаційний менеджмент соціально-економічного розвитку регіону може здійснюватися як у межах загальної системи управління регіоном загалом, так і за допомогою спеціальних систем управління, які складаються з елементів, принципів, завдань, цілей та підсистем забезпечення (кадрове, фінансове, правове, інформаційне та ін.).

Пріоритетне становище в системі інформаційного менеджменту регіону повинно відводитися інформаційно-економічній підсистемі, яка би вміщала в себе такі елементи, як органи влади та управління на

державному та регіональному рівні, інформаційні системи, інформаційно-комунікаційні технології, економічні, фінансові відносини, нормативно-правова база та інші інститути, які могли б забезпечити прийняття якісних управлінських рішень щодо соціально-економічного розвитку регіону.

Через різні соціально-економічні, природно-кліматичні та інші умови застосування єдиної системи інформаційного менеджменту для всіх регіонів не може бути однаковим. Система інформаційного менеджменту повинна брати до уваги особливості розвитку кожного окремого регіону.

Отже, створення системи інформаційного менеджменту тягне за собою збільшення обміну інформацією, випуску інформаційних продуктів, розширення ІКТ. Для цього необхідно:

– сформувати систему нормативно-технічного забезпечення міжвідомчої інформаційної взаємодії, що включає, зокрема, технічні вимоги, а також методичні рекомендації щодо розроблення електронних сервісів, застосування технології електронного підпису тощо;

– створити програму співробітництва суб'єктів інформаційної діяльності на державному та регіональному рівнях. Державне регулювання інформаційної діяльності повинно враховувати особливості соціально-економічного розвитку регіону. Це можливо здійснити за рахунок передачі повноважень регіональним органам влади.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, перехід до сталого розвитку національної економіки загалом можливий лише за умови забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку регіонів. На жаль, сучасні тенденції свідчать про неефективність реалізації сучасного механізму управління регіональною економікою. Управління регіональним розвитком вимагає нової якості, що має забезпечувати регіональну цілісність соці-

ально-економічного розвитку і природно-господарську збалансованість регіону. Таке завдання може бути вирішене шляхом створення регіональної системи інформаційного менеджменту, що забезпечить системне управління інформаційними потоками на всіх рівнях органів регіонального управління. Така система дасть змогу найбільш повно задовольняти потреби суб'єктів регіонального управління у всіх сферах діяльності (виробничій, фінансовій, правовій тощо); підвищити ефективність регіонального управління, скоротити адміністративні витрати суб'єктів управління; задовольнити інформаційні потреби під час реалізації проектів щодо вигідного використання регіональних ресурсів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Матвієнко О.В., Цивін М.Н. Основи менеджменту інформаційних систем: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2005. – 176 с.
2. Костров А.В. Основы информационного менеджмента / А.В. Костров. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 528 с.
3. Кригер В. Информационный менеджмент / В. Кригер. – Владивосток: [б. и.], 2004. – 176 с.
4. Минкина В.А. От информационного обеспечения к информационному управлению // НТИ. Сер. 1. – 2002. – № 4. – С. 19-23.
5. Ильганаева В.А., Давыдова И.А. Управление информацией как предмет преподавания // Научно-технические библиотеки. – 2001. – № 10. – С. 48-61.
6. Матвієнко О.В. Основи інформаційного менеджменту: навчальний посібник. – К.: Центр начальної літератури, 2004. – 128 с.
7. Васюхин О.В., Варзунов А.В. Информационный менеджмент: краткий курс. Учебное пособие. – СПб.: СПбГУ ИТМО, 2010. – 119 с.
8. Статистика регіонів. Офіційний сайт Державної служби статистики України. https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/sestr.htm.
9. Матвієнко О.В. Менеджмент інформаційних систем і його місце в галузі сучасного управління // Вісник книжкової палати. – 1999. – № 4. – С. 27-29.